

Nikola Vranješ

PASTORALNI POTHVATI IZ SREDIŠTA NOVE METROPOLIJE

Dr. sc. Nikola Vranješ, Teologija u Rijeci

UDK: 25:260.1/2[262.3 RIJEČKA METROPOLIJA]

(091)

Pregledni rad

Osnutak Riječke metropolije svojevrsna je prekretnica u životu Crkve na ovim prostorima. Nova crkvena forma osnovana je, prije svega, s ciljem boljeg, povezanijeg i koordiniranijeg ukupnog pastoralnog djelovanja na dobro svih vjernika u Riječko-senjskoj nadbiskupiji (danas Riječkoj nadbiskupiji i Gospičko-senjskoj biskupiji), te u Krčkoj i u Porečko-pulskoj biskupiji. Govoriti o pastoralnim pothvatima iz središta nove metropolije u Rijeci znači govoriti, s jedne strane, o zajedničkim institucijama koje djeluju za sve biskupije u metropoliji i o njihovu djelovanju, a s druge strane znači govoriti i o pastoralnim inicijativama koje su iz središta metropolije pokrenute, a odnose se na različita pastoralna područja i na njima su dale doprinos i poticaj pastoralu u cijeloj metropoliji. U ovom članku obrađeno je, s povijesno-pastoralne točke gledišta, djelovanje i važnost spomenutih institucija i inicijativa, posebice s obzirom na unapređenje ukupnog pastoralnog djelovanja u metropoliji, kao i na poticaje koje isto ostavlja za budućnost.

Ključne riječi: metropolija, biskupija, biskup, pastoral, institucija, inicijativa, pothvat.

* * *

Uvod

Odlukom pape Pavla VI., proglašenom 20. kolovoza 1969. godine, dotadašnja Senjsko-modruška biskupija sjedinjena je s hrvatskim dijelom Riječke biskupije i podignuta na čast nadbiskupije. K tome, uspostavljena je nova Riječko-senjska metropolija koju od tada čine Riječko-senjska nadbiskupija, Krčka i Porečko-pulska bi-

skupija.¹ Od 2000. godine na području nekadašnje Riječko-senjske nadbiskupije postoje dvije nove biskupije: Riječka nadbiskupija i Gospićko-senjska biskupija. Rijeka je, kao središte nove metropolije, cijelo vrijeme imala posebno mjesto i značenje kao izvorište različitih pastoralnih inicijativa i pothvata. To je tim razumljivije budući da su u Rijeci smještene i neke središnje institucije značajne za cijelu metropoliju, prije svega Bogoslovsko sjemenište, Visoka bogoslovna škola (danas Teologija u Rijeci) te još neke institucije. Kao simboličan početak zajedničkih metropolitanskih pastoralnih nastojanja može se uzeti proslava uspostave nove nadbiskupije i nove metropolije, te ustoličenje prvog riječko-senjskog nadbiskupa i metropolita mons. dr. Viktora Burića. Proslava se odvijala 9. i 10. svibnja 1970. u katedrali sv. Vida u Rijeci i kod Marijina svetišta na Trsatu.² Zamišljena je i ostvarena kao izuzetno radostan i velik događaj za Crkvu na ovim prostorima.

Govoriti o pastoralnim pothvatima iz središta nove metropolije znači ponajprije imati u vidu sve nabrojene činjenice, ali i društveno-političke okolnosti i njihov utjecaj na život i djelovanje Crkve na ovim prostorima. U tom je smislu važno razlikovati bitno različite političke i društveno-kulturalne značajke perioda do 1990. godine, tj. razdoblje komunizma, a potom značajke razdoblja od demokratskih promjena naovamo kojim je u društveno-ekonomskom smislu započeo cijeli niz procesa koji traju do danas. U crkvenom smislu razdoblje nakon 2000. godine obilježeno je novim posebnostima o kojima će posebice biti govora. Jasno je da do demokratskih promjena nije bilo moguće razvijati sustavnu pastoralnu, a posebice evangelizacijsku djelatnost u svim njezinim vidovima upravo zbog snažnog utjecaja bivšeg režima koji je Crkvu nastojao svim silama potisnuti na margine društveno-kulturnog života i djelovanja. U takvim se okolnostima Crkva snalazila kako je mogla. No ni u tom vremenu nije nedostajalo nekih vrijednih inicijativa i pothvata koji su, posebice na nekim pastoralnim područjima (kao što je npr. pa-

1 Usp. PAVAO VI., "Bula o osnutku Riječko-senjske nadbiskupije i metropolije," u: *Službeni vjesnik nadbiskupije Riječko-senjske*, II (1969.), 1, str. 4-5 (dalje: SVNRS).

2 Usp. "Proslava osnivanja Riječko-senjske nadbiskupije i metropolije," u: SVNRS, II (1970.), 3, str. 78-84.

storal braka i obitelji ili područje katehizacije), jako puno doprinijeli dinamiziranju djelovanja Crkve na području metropolije. Događaj koji je početkom demokratskih promjena u bitnome obilježio život cijeloga hrvatskog društva i Crkve bio je Domovinski rat u kojemu je Crkva dala nemjerljiv doprinos u smislu ublažavanja ljudskih stradanja, posebice svojim karitativnim djelovanjem, ali i na druge načine. U tom je razdoblju karitativno djelovanje bilo među najizrazitijim djelatnostima po kojima se Crkvu percipiralo u društvu. Nakon ratnog perioda, a posebice s osnutkom novim biskupija na području nekadašnje Riječko-senjske nadbiskupije, život Crkve na ovim prostorima umnogome se dinamizirao. U posljednjem je desetljeću pokrenuto više eminentno metropolitanskih inicijativa koje su dosta dobro zaživjele, a na pomolu su još neke koje će se tek početi ostvarivati. Ne smije se zaboraviti ni djelovanje nekih crkvenih institucija koje je u bitnome metropolitanskog značenja.³ Važno je napomenuti da se Rijeku kao izvorište mnogih pastoralnih inicijativa i pothvata u novoj metropoliji mora staviti u kontekst značenjskog središta ove crkvene pokrajine u smislu da više inicijativa ipak nije u većoj mjeri zaživjelo izvan same Rijeke, ali da su mnogi pothvati ili inicijative u samoj Rijeci ili iz nje pomogli osnaživanju pastoralnog djelovanja u drugim biskupijskim središtima ili dijelovima metropolije.

Bogoslovsko sjemenište u Rijeci

Od institucija koje odmah na početku treba spomenuti kao one koje imaju eminentno metropolitanski značaj u Rijeci kao središtu metropolije tu je Bogoslovsko sjemenište (danas Bogoslovsko sjemenište Ivan Pavao II.) te Visoka bogoslovna škola u Rijeci, današnja Teologija u Rijeci.⁴ Bogoslovsko sjemenište u Rijeci jedna je od najvažnijih institucija metropolitanskog značaja, i to od početka

3 Ovdje ćemo posebice obraditi djelovanje nekih odgojnih i znanstvenih ustanova, ali postoje i druge važne ustanove metropolitanskog značenja od kojih posebno treba spomenuti *Interdijecezanski ženidbeni sud prvog stupnja u Rijeci* koji je, po ustrojstvu novih biskupija, preustrojen 2001. godine. Usp. Emil SVAŽIĆ, "Preustroj interdijecezanskog ženidbenog suda prvog stupnja u Rijeci," u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, III (2002.), 3, str. 56.

4 Usp. "Početak nove akademske godine u nadbiskupskom bogoslovskom sjemeništvu," u: SVNRS, I. (1969.), 2, str. 75.

samostalnog hoda nove metropolije. U njemu je do danas formirano nekoliko generacija svećenika koji su djelovali ili djeluju u našim biskupijama. Njegov značaj nadilazi granice Riječke metropolije budući da su u njemu formirani i brojni svećenici s područja drugih biskupija iz Hrvatske i bivše Jugoslavije, a brojni djeluju u inozemstvu. Posebno je danas značajno i za Zadarsku nadbiskupiju u kojoj se formiraju i njezini kandidati za prezbiterat.

Tada senjsko-modruški biskup, dr. Viktor Burić otvorio je u Rijeci 1947. godine Centralno bogoslovsko sjemenište s Visokom teološkom školom za biskupije i administrature koje će kasnije ući u sastav Riječko-senjske metropolije. Samo godinu dana kasnije otvoreno je u Rijeci i malo sjemenište za kasna zvanja.⁵ Godine 1955. odlukom komunističkih vlastodržaca Bogoslovija je zatvorena na pet, a malo sjemenište na tri godine.⁶ No ovaj se vremenski period zatvorenog sjemeništa u Rijeci produžio, i to zbog uzurpiranja prostora, tj. zgrade u kojoj su ustanove djelovale, od strane komunističke države. "Budući da je državna vlast veći dio zgrade odmah dala na upotrebu raznim riječkim poduzećima, faktički su spomenute ustanove zatvorene na pet i deset godina, naime toliko je trebalo da se zgrada postupno opet vrati Crkvi. Ujedno je veći dio zgrade nacionaliziran."⁷

Po zatvaranju ustanova u Rijeci sjemenište za kasna zvanja prestalo je djelovati, a Bogoslovsko sjemenište premješteno je u Pazin. U Rijeci je Bogoslovsko sjemenište, zajedno s Visokom bogoslovskom školom, otvoreno ponovno 1966. godine.⁸ Od tada ono neprekidno djeluje. Posebno značajan događaj za ovu važnu crkvenu ustanovu bilo je otvorenje novoga krila zgrade Bogoslovskog sjemeništa u Rijeci 31. svibnja 1988. godine prigodom proslave zla-

5 Usp. Ivan DEVČIĆ, "Povijest sjemeništa u Rijeci. Od niže gimnazije do teološkog fakulteta", u: *Sveti Vid. Zbornik*, Izdavački centar Rijeka, 1995., str. 130.

6 Usp. *isto*, str. 131.

7 *Isto*.

8 *Isto*: »Ali već g. 1959., kad je istekao rok zabrane rada Srednje škole za kasna zvanja, otvoreno je ponovno u Rijeci malo sjemenište. Sjemenište je otvoreno samo privremeno, do isteka zabrane rada Centralnog bogoslovskog sjemeništa s Visokom bogoslovskom školom, da bi se na taj način lakše vratila nacionalizirana zgrada. Kada je desetogodišnja zabrana istekla, u vraćenim prostorijama 13. rujna 1966., ponovno je otvoreno Centralno bogoslovsko sjemenište sa svojom školom, koja je od g. 1990. otvorena i za studente laike, tj. one koji žele studirati teologiju, ali ne namjeravaju postati svećenici.« Usp. ISTI, "Značenje sjemeništa u Crkvi i povijesti," u: *SVNRS*, XX (1988.), 4, str. 119.

tomisničkog jubileja nadbiskupa i metropolita mons. Josipa Pavlišića, kojemu treba odati posebno priznanje u izgradnji nove zgrade sjemeništa, kao i u brizi za njegovo djelovanje.⁹ U prilog povijesti nove zgrade sjemeništa svakako treba istaknuti jednu gestu punu simbolike, a riječ je o daru od 100.000 američkih dolara koju je blagopokojni papa Ivan Pavao II. tada darovao za izgradnju nove zgrade sjemeništa.¹⁰ Upravo će ova zgrada biti njegovom privremenom rezidencijom za trećeg pastirskog posjeta Hrvatskoj 2003. godine.

Biskupi metropolije zajedničkim su snagama nastojali djelovati na buđenju svijesti svećenika i vjernika u cijeloj metropoliji o važnosti naše Bogoslovlje, a s time i o važnosti pastoralnog djelovanja u vidu prepoznavanja i podrške novih svećeničkih zvanja.¹¹ Sjemenište je u cijelom proteklom vremenu doista bilo na službi Crkvi i upravo je u njemu formirana većina naših svećenika, kao i brojni koji djeluju u drugim zemljama. Iako je prolazilo i nesklona razdoblja tijekom svoga postojanja, postalo je prepoznatljivim dijelom i znakom Crkve u Rijeci, ali od ključnog značenja za cijelu metropoliju. Ta je činjenica dolazila do izražaja posebice prigodom većih događaja i obljetnica sjemeništa, od kojih posebice treba istaknuti značajnu i vrlo simboličnu proslavu 50. obljetnice sjemeništa u Rijeci.¹² Proslavljena je u tijeku Teološko-pastoralnog tjedna 1. srpnja 1997. godine.

Teologija u Rijeci

Visoka bogoslovska škola bila je sastavni dio Centralnog bogoslovske škole sjemeništa. Osobiti zamah u djelovanju, iako u teškim okolnostima bivšeg političkog sustava, doživjela je nakon ponov-

9 Usp. Anton TAMARUT, "Svečano otvorenje novog sjemeništa i nadbiskupov jubilej", u: *SVNRS*, XX (1988.), 2, str. 57-58; Emil SVAŽIĆ, "Biskup graditelj", u: Ivan DEVČIĆ – Emil SVAŽIĆ (ur.), *Istini i ljubavi. Zlatni biskupski trag mons. Josipa Pavlišića*, Nadbiskupski ordinarijat Rijeka, Rijeka, 2002., str. 131.

10 Usp. Ivan DEVČIĆ, "Povijest sjemeništa u Rijeci. Od niže gimnazije do teološkog fakulteta", str. 131.

11 Usp. BISKUPI RIJEČKO-SENSJSKE METROPOLIJE, "Pismo biskupa Riječko-senjske metropolije o 50. obljetnici osnutka Interdijecezanskog bogoslovnog sjemeništa u Rijeci", u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, XXIX (1997.), 3, str. 54-55.

12 Usp. Anton TAMARUT, "Proslava 50. obljetnice Sjemeništa u Rijeci", u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, XXIX (1997.), 3, str. 79.

nog otvaranja Bogoslovske škole u Rijeci 1966. godine. Treba istaknuti kako je riječ o vremenu u kojemu je ova ustanova bila bitno povezana sa sjemeništem. Tada na njoj filozofiju i teologiju nisu studirali vjernici laici već isključivo svećenički kandidati. Njezinu uspješnom djelovanju doprinijet će posebice školovanje novog profesorskog kadra na crkvenim učilištima u inozemstvu, osobito u Rimu, oko čega se osobito zauzeo nadbiskup Josip Pavlišić.¹³

Početkom razdoblja demokratskih promjena stvoreni su preduvjeti za bogatiji angažman ove ustanove u razdoblju koje dolazi. Godine 1992. *Visoka bogoslovska škola* postaje *Katolička bogoslovija u Rijeci*.¹⁴ Naziv ustanove kasnije je promijenjen u *Teologija u Rijeci*, koja postaje područnim studijem Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U njezinu sastavu djeluje i *Katehetsko-pastoralni institut* koji je dokinut ak. godine 1995./1996.¹⁵ Iako već duže vrijeme postoje namjere za uzdizanjem Teologije u Rijeci na rang fakulteta, što bi i s teološko-obrazovne i s povijesne strane bilo najlogičnije rješenje,¹⁶ do sada ta namjera nije realizirana. Unatoč tome, ova važna ustanova ostvaruje svoje poslanje na dobro Crkve koje je usmjereno na dva bitna područja koja i danas ostaju ključnim poljima djelovanja ove ustanove: "... da se Teologija što više profilira kao znanstveno-istraživačka ustanova s jedne strane, kao i ona koja će, kako svećenike tako i laike, što primjerenije pripremiti za pastoralno djelovanje u svim segmentima života Crkve u novim okolnostima."¹⁷

Treba istaknuti niz inicijativa i projekata koje je do danas ostvarila ova ustanova, među kojima posebice obilježavanje crkve-

13 Usp. Anton TAMARUT, "Slovo u povodu zlatomisničkog jubileja mons. Josipa Pavlišića, nadbiskupa Riječko-senjskog i metropolita", u: *SVNRS*, XX (1988.), 4, str. 115.

14 Usp. Josip GRBAC, "Aktualno stanje Teologije u Rijeci", u: *Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije. Spomenica*, Mile BOGOVIĆ (ur.), Kršćanska sadašnjost – Teologija u Rijeci, Zagreb – Rijeka, 1999., str. 408.

15 Usp. *isto*.

16 Ivan DEVČIĆ, "Povijest sjemeništa u Rijeci. Od niže gimnazije do teološkog fakulteta", str. 132: »... treba požaliti što još ne postoje uvjeti da se ova crkvena visokoškolska ustanova uključi u Sveučilište u Rijeci. Bilo bi to najlogičnije rješenje za ustanovu koja se s pravom smatra nasljednicom ne samo Visoke teološke škole u Senju (1806.-1940.) nego i isusovačke Teologije u Rijeci (1632.-1778.), kojom su u nekom smislu udareni temelji sveukupnog riječkog visokog školstva.«

17 VIJEĆE TEOLOGIJE U RIJECI, "Priopćenje u povodu međunarodnog znanstvenog skupa 'Visoko crkveno školstvo u nas.' Rijeka, 25. i 26. travnja 1997.", u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, XXIX (1997.), 4, str. 75.

nih i narodnih obljetnica, kao što su 500. obljetnica Prvotiska Misala iz 1483., Metodova godina, 800. obljetnica Krbavske biskupije (prigodom koje je održan i poseban simpozij), 500. obljetnica senjske tiskare i druge.¹⁸ Teologija u Rijeci do danas je organizirala i dalje sustavno organizira različite teološke znanstvene simpozije, teološke tribine i druge znanstvene teološke susrete. Od 1993. godine izdaje i *Riječki teološki časopis*, a kraće je vrijeme izlazio i niz *Radovi*. Posebno je značajan *Teološko-pastoralni tjedan* za svećenike i redovnike Riječke metropolije koji se svake godine održava u organizaciji Teologije u Rijeci i koji daje nemjerljiv doprinos permanentnom obrazovanju svećenika i redovnika na području metropolije. U sastavu ustanove nalazi se i biblioteka s većim brojem naslova.

Institut za teološku kulturu laika u Rijeci

Na prijedlog profesorskog zbora Visoke bogoslovske škole u Rijeci nadbiskup Viktor Burić odobrio je osnutak *Instituta za teološku kulturu laika* u Rijeci koji je započeo radom od školske godine 1969./1970.¹⁹ Institut je započeo djelovanje u prostorijama dominikanskog samostana u Rijeci. Bio je pridružen Visokoj bogoslovskoj školi, a vodio ga je o. Tihomir Ilija Zovko, prior dominikanskog samostana. Kasnije je Institut premješten u zgradu Nadbiskupskog ordinarijata.²⁰ Institut je nakon nekog vremena prestao s radom. Početkom devedesetih godina Institut je ponovno započeo s djelovanjem, ali u bitno izmijenjenim okolnostima. Biskupi Riječko-senjske metropolije tada su se na osobit način založili oko obnove djelovanja ove ustanove. Svojim pismom svećenicima poticali su i podupirali djelovanje instituta.²¹ Njegov je doprinos u to vrijeme bio

18 Ivan DEVČIĆ, "Povijest sjemeništa u Rijeci. Od niže gimnazije do teološkog fakulteta", str. 132.

19 Usp. VIKTOR BURIC, "Osnivanje Instituta za teološku kulturu laika", u: *SVNRS*, I (1969.), 2, str. 78.

20 Usp. PREDSTOJNIŠTVO INSTITUTA, "Institut za teološku kulturu laika", u: *SVNRS*, III (1971.), 5, str. 119. Cijeli niz događaja prethodio je ovome, a najvažniji su bili oni povezani sa zabranom djelovanja skupine "Synaxis" i oduzimanjem kanonskog mandata o. Zovku. To je prouzročilo i cijeli niz drugih problema s obzirom na djelovanje ove ustanove.

21 BISKUPI RIJEČKO-SENJSKE METROPOLIJE, "Pismo biskupa metropolije o obnovi rada Instituta za teološku formaciju laika u Rijeci", u: *SVNRS*, XXII (1990.), 2, str. 61: »Vjerujemo, a već i osjećamo da se Crkvi i njezinom poslanju u našoj zemlji otvaraju velike mogućnosti djelovanja u pravoj i širokoj slobodi. I u tim novim prilikama neće biti dostatni za rad evangelizacije samo svećenici, kojih je uvijek malen broj, nego će se morati više angažirati vjernici laici. Na njih moramo

izuzetno važan zbog ulaska vjeronauka u škole i s time nužne i žurne potrebe teološkog formiranja laika koji su trebali preuzeti nastavu vjeronauka.²² Institut je u novije vrijeme djelovao s trogodišnjim i četverogodišnjim programom rada. No krajem devedesetih godina upisi na Institutu su završeni budući da se većina studenata opredijelila za petogodišnji filozofsko-teološki studij, čime je zapravo i završilo djelovanje ove ustanove.

Teološko-pastoralni tjedan u Rijeci

Nastavak djelovanja Visoke bogoslovske škole 1966. godine donio je u životu i djelovanju te ustanove, ali i ukupnom životu i djelovanju naših biskupija, jednu veliku i bitnu inicijativu. Riječ je o Teološko-pastoralnom tečaju za svećenike i redovnike u Rijeci u organizaciji Visoke bogoslovske škole u Rijeci, a danas Teologije u Rijeci. Radi se o pothvatu eminentno teološko-pastoralnog karaktera, koji je osnutkom metropolije posebice dobio na važnosti u životu i djelovanju naših biskupija. Teološko-pastoralni tečaj (danas Teološko-pastoralni tjedan) organiziran je jednom godišnje, prije u trodnevnom obliku, dok je danas u jednodnevnom obliku. U početku je tečaj organiziran u ljetnom periodu.²³ Kasnije je odvijanje tečaja prebačeno u mjesec rujan.²⁴ Današnji jednodnevni oblik odvijanja tečaja zamišljen je na način da se teme obrađivane na tečaju nakon njega nastave obrađivati na stručnim skupovima za svećenike u svakoj pojedinoj biskupiji. Inače, tečaj je izraz brige naših mjesnih Crkava za permanentno obrazovanje svećenika, tj. pružanje mogućnosti produblivanja u poznavanju nauka Crkve, teologije i suvremenih teoloških gibanja, ali i traženju puteva za što uspješnije pastoralno

računati i u katehizaciji i u drugim crkvenim službama. O tome uostalom mnogo puta govorimo na raznim našim sastancima i tečajevima. No naše vjernike laike moramo za tu djelatnost osposobiti, moramo im pružiti temeljitu vjersku, teološku naobrazbu. I zato osjećamo kao hitnu potrebu da se pri VBŠ u Rijeci obnovi Institut za teološku kulturu laika koji bi možda mogao, osim u Rijeci, u određenoj formi djelovati, prema dogovoru, npr. u Puli i Krku. Profesori VBŠ-a spremni su založiti se u radu na tom Institutu, ako bude zanimanja sa strane naših laika.«

22 Usp. Anton TAMARUT, "Izvanredni studij na Institutu za teološku kulturu laika", u: *SVNRS*, XXIII (1991.), 5, str. 141.

23 Usp. "Teološko-pastoralni tečaj u Rijeci", u: *SVNRS*, I (1969.), 1, str. 34.

24 Viktor BURIĆ, "Teološko-pastoralni i dopunski tečaj za svećenike", u: *SVNRS*, IV (1972.), 2, str. 37.

djelovanje. Tečaj je do danas odigrao važnu ulogu u oživotvorenju smjernica Drugog vatikanskog sabora u našim biskupijama.²⁵ Na ovom se događaju okuplja velik broj svećenika i redovnika iz svih naših biskupija. Od početka je popraćen vrlo živim sudjelovanjem kako predavača tako i svećenika sudionika koji su se uključivali u diskusije.

Dopunski tečaj za permanentno obrazovanje mladih svećenika

Pored Teološko-pastoralnog tečaja, u Rijeci se od 1971. godine na metropolitanskoj razini organizira i dopunski tečaj kao početak permanentnog obrazovanja mladih svećenika. Na samom početku ovaj se tečaj po prvi put izravno nadovezao na veliki Teološko-pastoralni tečaj za svećenike. Organiziran je s ciljem permanentnog obrazovanja mladih svećenika, do deset godina službe. U početku je ovaj tečaj bio sastavnim dijelom velikog tečaja za sve svećenike i polaznici novog tečaja sudjelovali su najprije na velikom tečaju. No riječki je ordinarij navedene godine ovaj novi tečaj preporučio i ostalim svećenicima zbog činjenice da je upravo ovaj tečaj jedna od inicijativa koja im omogućuje »da bolje upoznaju suvremeni razvoj teologije i crkvene prakse.«²⁶ Predavanja su u Rijeci trajala nekoliko dana. Polaznicima je bilo omogućeno vratiti se i na svoje župe, a potom ponovno doći na tečaj do njegova završetka.

Permanentno obrazovanje mladih svećenika na metropolitanskoj razini

Usko vezano uz navedeno ostvaruje se i inicijativa koja se već niz godina realizira na metropolijskoj razini, a riječ je o pothvatu permanentnog obrazovanja mladih svećenika na metropolitanskoj razini. Korijeni ovih inicijativa povezani su s djelovanjem Visoke bogoslovske škole u Rijeci, posebice s već spomenutim Teološko-pastoralnim tečajevima. No kasnije se uvidjelo da ni sami tečajevi

25 Usp. Ivan DEVČIĆ, "Povijest sjemeništa u Rijeci. Od niže gimnazije do teološkog fakulteta", str. 132.

26 Viktor BURIĆ, "Svećenicima Riječke nadbiskupije", u: *SVNRS*, III (1971.), 3, str. 75.

nisu dovoljni i ne iscrpljuju sve aktivnosti koje se u smislu doprinosa permanentnom svećeničkom obrazovanju mogu i trebaju ostvarivati. Zato se, pored tečajeva, pristupilo i organiziranju seminara permanentnog obrazovanja za svećenike koji su se, u organizaciji Visoke bogoslovke škole, počeli ostvarivati u različitim središtima metropolije.²⁷ Tako je zajedničko permanentno obrazovanje svećenika u nekadašnjoj Riječko-senjskoj nadbiskupiji provođeno u njezinim većim središtima.²⁸ Kasnije je permanentno obrazovanje svećenika na metropolitanskoj razini objedinjeno i njegovo se sustavno programsko ostvarivanje usmjerilo prema svim svećenicima metropolije do deset godina službe, kako se ostvaruje i sada. Takvu odluku donijeli su biskupi metropolije na saboru u Krku 4. lipnja 2002. godine.²⁹ Ustalilo se da uobičajeno mjesto susreta ovog obrazovanja bude Dom pastoralnih susreta u Lovranu.

Metropolitanske proslave i hodočašća

Od pastoralnih inicijativa i pothvata metropolitanskog karaktera koji su se odvijali u samoj Rijeci, ili je njihovo ostvarivanje u bitnome koordinirano i pomagano iz središta metropolije, treba istaknuti nekoliko bitnih proslava, hodočašća i drugih događanja koja su se ostvarivala u proteklom 40-godišnjem periodu. Pored već spomenute proslave uspostave nove metropolije 9.-10. svibnja 1970. godine, u narednom periodu obilježeno je još nekoliko važnih obljetnica i ostvaren cijeli niz sličnih proslava.

Prigodom održavanja mariološkog i marijanskog kongresa u Zagrebu i Mariji Bistrici 1971. godine Riječko-senjska metropolija upriličila je posebnu proslavu na Trsatu 12. rujna iste godine.³⁰ Euharistijsko slavlje predvodio je kardinal Silvio Oddi, nekadašnji nuncij u Jugoslaviji. Bio je to jedan od onih događaja u kojemu je na

27 Usp. Anton TAMARUT, "Seminari permanentnog obrazovanja", u: *SVNRS*, XXII (1990.), 5, str. 147.

28 Usp. Mile BOGOVIĆ, "Permanentno obrazovanje svećenika", u: *SVNRS*, XXVIII (1996.), 5, str. 83.

29 Usp. Ivan DEVČIĆ, "Susret mladih svećenika Riječke metropolije", u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, III (2002.), 5, str. 102.

30 Usp. "Metropolitanska proslava na Trsatu 12. IX. 1971.", u: *SVNRS*, III (1971.), 4, str. 93.

poseban način došlo do izražaja metropolitansko zajedništvo. Pored vrlo svečanog euharistijskog slavlja, na poseban način treba istaknuti i *susret mladih riječke crkvene pokrajine* koji se odvijao u Kapelici zavjetnih darova trsatskog svetišta u poslijepodnevnim satima. Pored ovog susreta, ovaj je događaj bio i prigodom za susret mladih bračnih parova koji su se okupili, također u poslijepodnevnim satima, u crkvi sv. Jurja na Trsatu. Poseban doprinos susretima dalo je nekoliko vjernih skupina iz Istre.³¹

Metropolitansko zajedništvo očitovalo se u brojnim drugim prigodama. Jedna od posebnih bila je proslava zajedništva Crkve u Istri 1978. godine, prigodom obilježavanja obljetnice pripojenja hrvatskih dijelova nekadašnje Tršćansko-koparske biskupije Porečko-pulskoj biskupiji čime je, po prvi u povijesti, Crkva u Istri ujedinjena unutar Riječko-senjske metropolije. Nadbiskup Josip Pavlišić posebice je pozvao svećenike i vjernike Riječko-senjske nadbiskupije da se pridruže proslavi u Poreču 9. travnja 1978. godine.³²

Sredinom osamdesetih obilježena je važna obljetnica kojom je komemorirano 1100. godina od smrti sv. Metoda, a tom je prigodom proglašena i spomen-godina 1985.-1986. Već nakon nekoliko godina nova je velika obljetnica bila u središtu pozornosti cijele metropolitanske zajednice. Riječ je o posebnoj simboličnoj proslavi 700. obljetnice trsatskog Marijina svetišta. Biskupi Riječko-senjske metropolije dali su toj proslavi vrlo veliko značenje u svojim prigodnim govorima i nastupima, a svakako je najvažnije njihovo pismo u povodu ove važne obljetnice. Upravo u njemu biskupi su istaknuli značenje ovog svetišta kao središnjeg marijanskog svetišta u cijeloj metropoliji.³³ Stoga je ova proslava organizirana kao proslava bitno metropolitanskog karaktera.³⁴ Proslava je postavljena u niz nastojanja desetogodišnje pripreme kojom se cijela metropolija uključila u iščekivanje predstojeće proslave jubileja 2000 godina od Kristova rođenja. Prigodom proslave 700. obljetnice trsatskog svetišta orga-

31 Usp. "Marijansko slavlje na Trsatu 12. rujna 1971." u: *SVNRS*, III (1971.), 5, str. 111-113.

32 Usp. Josip PAVLIŠIĆ, "Poziv vjernicima nadbiskupije na 'Proslavu zajedništva Crkve u Istri' u Poreču 9. travnja 1978.," u: *SVNRS*, X (1978.), 2, str. 37.

33 BISKUPI RIJEČKO-SENSJSKE METROPOLIJE, "Pismo biskupa Riječko-senjske metropolije o 700. ljetnici Trsatskog svetišta," u: *SVNRS*, XXIII (1991.), 3, str. 53.

34 Usp. *isto*.

niziran je cijeli niz metropolitanskih pothvata. Odnosna slavlja organizirana su u samom trsatskom svetištu ili na drugim mjestima, ali s događanjima posvećenim ovoj obljetnici. Riječ je o inicijativama bitno metropolitanskog karaktera, mada su mnoge uključivale i širi crkveni krug u Hrvatskoj. Među inicijativama koje, pored otvaranja jubilarne godine 10. svibnja 1991., te središnjeg metropolitanskog slavlja na Trsatu 26. svibnja iste godine, na poseban način treba istaknuti: hodočašće bolesnika metropolije, susret ministranata metropolije, susret mladih metropolije te svećenički dan za sve svećenike metropolije na Trsatu, koji se održao 28. kolovoza 1991.³⁵ Pored ovih inicijativa u sklopu cjelokupne proslave obilježavanja ove važne obljetnice organizirano je i hodočašće vjernika metropolije na Trsat 26. svibnja 1991. godine.³⁶

Pored spomenutih proslava metropolitanskog značenja treba spomenuti i inicijativu metropolitanskog kongresa ministranata koja je došla iz Rijeke.³⁷ Kongres je proslavljen na Plitvičkim Jezerima od 17. do 19. lipnja 1997. godine. Valja se prisjetiti da je prije toga kongres ministranata metropolije održan u Krčkoj biskupiji na Košljunu 1988. godine, a nakon tog kongresa planiran je još jedan na Trsatu 1991. godine, ali je zbog ratnih događanja otkazan. Kongresu na Plitvicama pridružili su se i ministri Zadarske nadbiskupije. Cijeli je događaj organiziran u vidu pripreve za slavlje Velikog jubileja godine 2000.

Trsatsko Gospino svetište bilo je prigodom za još jedno okupljanje vjernika na metropolitanskoj razini u povodu 710. obljetnice svetišta, i to 13. listopada 2001. godine. Upravo tom prigodom započeo je metropolitanski program obiteljskog pastorala na početku novog tisućljeća.³⁸ Inače, trsatsko je svetište istinsko metropolitansko.

35 Usp. „Anton TAMARUT, Slavlja 700-ljetnice Trsatskog svetišta“, u: *SVNRS*, XXIII (1991.), 2, str. 38-39.

36 Usp. „Napomene svećenicima za metropolitansko hodočašće, Trsat, nedjelja, 26. svibnja 1991.“, u: *SVNRS*, XXIII (1991.), 2, str. 39-40.

37 Usp. „Ministrantski Kongres Riječko-senjske metropolije, Plitvice 97., 17.-19. lipnja“, u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, XXIX (1997.), 3, str. 76.

38 Usp. BISKUPI RIJEČKE METROPOLIJE, „Metropolijsko hodočašće na Trsat – Proglas biskupa metropolije“, u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, II (2001.), 5, str. 102-103; Ivan DEVČIĆ, „Metropolijsko hodočašće na Trsat – Program hodočašća“, u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, II (2001.), 5, str. 103-104.

sko okupljalište vjernika naših biskupija čije se zajedništvo u njemu pokazuje prigodom većih proslava i hodočašća, pri čemu treba posebice istaknuti godišnja hodočašća pojedinih biskupija metropolije.

Zajedničko pastoralno programiranje

Na razini metropolije, i to od njezina osnutka, prisutne su i forme zajedničkog pastoralnog programiranja u odnosu na različita pastoralna područja. Naime, od početka zajedničkog metropolitanskog hoda uvidjelo se na različitim crkvenim razinama da će se skladno i sustavno pastoralno djelovanje umnogome bolje ostvarivati ukoliko se u što većem broju grana pastorala poduzmu zajednički koraci. Ti su se koraci u početku odnosili na suradnju u pitanjima pastoralne skrbi za pojedine kategorije vjernika, izmjenu korisnih informacija i sl., ali je s godinama postalo sve značajnije zajedničko pastoralno programiranje, posebice u nekim područjima pastorala, kao što je npr. pastoral braka i obitelji. U nekim segmentima djelovanja riječ je više o suradnji simboličkog karaktera, dok se u nekim drugima radi doista o zajedničkim pastoralnim pothvatima, i to na osnovi zajedničkog programatskog djelovanja. Takav će se način djelovanja na osobit način intenzivirati nakon demokratskih promjena.

Jedno od prvih pastoralnih područja u kojemu se od početka ostvarila značajnija suradnja jest područje pastorala bolesnika. Riječ je o važnom segmentu pastorala koji zahtijeva usku suradnju svećenika s cijelog područja metropolije, a posebice zato što je u riječke bolnice dolazio (kao što je to i danas) velik broj bolesnika s područja cijele metropolije.³⁹ U tom je smislu nadbiskup Viktor Burić u svoje vrijeme uputio poziv svim svećenicima na suradnju.⁴⁰ Pored ovo-

39 Usp. Ljubomir KUČAN, "Sjednice pastoralnih radnika grada Rijeke", u: *SVNRS*, I (1969.), 2, str. 82.

40 Viktor BURIĆ, "Suradivanje svih svećenika u pastorizaciji grada Rijeke", u: *SVNRS*, II (1970.), 5, str. 141-142: »Suradivanje svih svećenika u pastorizaciji grada Rijeke neodgovodiv je zadatak. Prošle godine u tu svrhu dr. Ljubomir Kučan uputio je u ime svećenika grada Rijeke posebno pismo svim svećenicima Metropolije u kojem se pozivaju da dostave u Rijeku adrese svojih župljana koji odlaze u grad kao i bolesnika koji se privremeno nalaze u riječkim bolnicama. Ponovno molim braću svećenike da pročitaju to pismo. Neki možda još dovoljno ne uočavaju važnost ovog pothvata. Treba se samo prisjetiti da su se mnogi, koji su došli u Rijeku, po riječima njih samih, "izgubili" ili ih je "Rijeka progutala." Dolazak u novu nepoznatu sredinu uzrokuje da se ljudi ne povežu s mjesnom Crkvom. Zato je nužno javiti pojedinim riječkim dušobrižnicima ime, zani-

ga, uočilo se i još nekoliko pastoralnih potreba koje su zahtijevale zajednički angažman. Potreba što sređenije zajedničke pastoralne metodologije, posebice u nekim područjima pastoralna, jedna je od dominantnih. Ova se tema u metropolitanskim događanjima izravno povezivala uz potrebu što kvalitetnijeg permanentnog svećeničkog obrazovanja.⁴¹ Pored toga, na području metropolije nastojalo se od početka djelovati u smislu zajedničkog angažmana oko unapređenja pastoralna duhovnih zvanja.⁴² Rijeka je bila i domaćin nekih specijaliziranih duhovno-odgojnih susreta, kao što su bili *Dani svećeničke duhovnosti*.⁴³ Posebni događaji koji su se, u smislu zajedničkog nastojanja oko katehetsko-pastoralnog djelovanja, odvijali u Rijeci bili su *IV. Katehetska ljetna škola* 1974. godine,⁴⁴ te *VI. Katehetska ljetna škola za katehete i katehistice* 1977. godine.⁴⁵ U evangelizacijskom djelovanju osobitu ulogu ima i katolički tisak, na području naših biskupija, danas barem Riječke i Gospićko-senjske, list "Zvona." Biskupi su često pozivali na širenje tog lista.⁴⁶ Nije zamrla ni

manje i adresu svakoga za koga se misli da se neće odreći veze s Crkvom. Opširniji podaci još će više koristiti. Svećenici grada Rijeke izražavaju spremnost da će dotične potražiti ukoliko oni sami ne uspiju njih pronaći. Isto tako potrebno je postupiti i kad se radi o obiteljima koje čitave dolaze na Rijeku. Svećenici Rijeke osobito mole da ih se obavijesti o dolasku bolesnika iz unutrašnjosti u riječku bolnicu. Smatraju svojom dužnošću da prema mogućnostima olakšaju toj svojoj braći teret života. Jer, daleko od svojih i poznatih, oni se često osjećaju napuštenima i osamljenima. Srednjoškolci, radnička i studentska omladina posebna su briga riječkih dušobrižnika. Oni s njima žele doći u kontakt i pružiti im susretljivu zajednicu unutar svoje župe kao mogućnost normalnog rasta u vjeri i kršćanskog života u ovom gradu.«

41 Vidljivo je to npr. iz izvješća o Teološko-pastoralnom tečaju u Rijeci 1971. godine: »Glede ministrijalnog svećeništva utvrđeno je da su mnoga fundamentalna teološka pitanja još nedovoljno razrađena, pa bi u budućnosti valjalo još intenzivnije proučavati izvore Objave i Učiteljstva kao i suvremena društvena i idejna kretanja u svijetu, što sve predviđa više mjesta za specijalizacije i rad u ekipama, a time i veće diferenciranje svećeničke službe i života... U posebno napetoj diskusiji o svrsishodnoj raspodjeli pastoralnih snaga na terenu naglašeno je da treba što prije pojačati pastvu u gradovima, osobito u Rijeci, te da je u tu svrhu nužno raspolagati sa specijaliziranim pastoralnim radnicima za radnike, pomorce, turiste, studente, bolesnike, obitelji, katekumene itd. Za Riječku metropoliju izražena je potreba sve tješnje suradnje područnih prezbiterijskih vijeća. Već je na prošlogodišnjem tečaju zaključeno, a u međuvremenu djelomično i provedeno, da svako vijeće odredi svog predstavnika za kontakte s drugim vijećima u Metropoliji...« "Teološko-pastoralni tečaj u Rijeci", u: *SVNRS*, III (1971.), 4, str. 94-95.

42 Usp. "Sastanak povjerenika za duhovna zvanja", u: *SVNRS*, V (1973.), 4, str. 116-120.

43 Usp. Josip ARNERIĆ, "Dani svećeničke duhovnosti u Rijeci od 6. do 8. srpnja 1982.", u: *SVNRS*, XIV (1982.), 2, str. 46.

44 Usp. "U Rijeci održana IV. Katehetska ljetna škola", u: *SVNRS*, VI (1974.), 5, str. 93-96.

45 Usp. "VI. Katehetska ljetna škola u Rijeci za katehete i katehistice", u: *SVNRS*, IX (1977.), 4, str. 65-67.

46 Usp. PAVLIŠIĆ, Josip, "Poziv na širenje 'Zvona'", u: *SVNRS*, XIV (1982.), 5, str. 134-135.

ideja o jednom metropolitanskom listu, ali se u realizaciji još nije daleko otišlo.

Zajedničko pastoralno programiranje na metropolijskoj razini dobilo je i novu snažnu notu početkom novog tisućljeća, osobito što se tiče obiteljskog pastora. Posebno je to vidljivo iz zajednički donesenih smjernica biskupa metropolije pod nazivom *Smjernice za obiteljski pastoral u Riječkoj metropoliji*.⁴⁷ Riječ je o odrednicama, posebno s teološko-pastoralne točke gledišta, budući da upravo njima biskupi razvijaju onaj programatski pristup pastoralnom djelovanju putem kojega se nastoji na sreden način voditi konkretno djelovanje.⁴⁸ Ovo je tim značajnije s obzirom da upravo ovakav pristup, generalno gledano, prilično nedostaje u mnogim pastoralni pothvata.⁴⁹ Izravno uporište ovih smjernica jest apostolsko pismo pape Ivana Pavla II. *Novo millenio ineunte*.

Zajedničko pastoralno programiranje tiče se i drugih pastoralnih područja u kojima se, s najviših razina, nastoji ostvariti veća razina suradnje i skladniji zajednički nastup. Biskupi metropolije u tom smislu posebice zajednički djeluju i što se tiče katehetsko-pastoralnog djelovanja.⁵⁰ Zajedničko djelovanje na promociji i unapređenju pastora duhovnih zvanja također je jedna od bitnih postavki u metropolitanskim pastoralnim nastojanjima. Posebno značajan pothvat u tom je smislu bila Godina duhovnih zvanja proglašena u Riječkoj metropoliji povodom proslave 200. obljetnice Senjskog sjemeništa.⁵¹ Tako je pastoralna godina 2006./2007. bila godinom produbljenih

47 BISKUPI RIJEČKE METROPOLIJE, "Smjernice za obiteljski pastoral u Riječkoj metropoliji", u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, II (2001.), 3, str. 55-57.

48 Usp. isto, str. 55.

49 Upravo takve stavove biskupi žele izbjeći prokazujući ih kao prepreku autentičnom pastoralnom djelovanju, u isto vrijeme pozivajući na ostvarivanje pastora ukorijenjenog u autentičnoj duhovnosti: »Sveti Otac smatra prevažnim da sve ono što odlučimo bude dubinski ukorijenjeno u kontemplaciju i molitvu. To znači da prije svakog djelovanja, programiranja i akcije stavimo molitvu i kontemplaciju. Jer naše je vrijeme, vrijeme uurbanog dinamizma i pokreta, gdje često dolazi do jeftinih izazova da činimo nešto jednostavno zato da se učini ili obavi. Stoga se moramo oduprijeti ovoj napasti, tražeći da najprije "budemo", a tek onda da činimo. U našem angažiranijem godišnjem prilazu pastoralu obitelji trebamo se već na početku osloboditi napasti da nešto "obavimo".« *Isto*.

50 Usp. BISKUPI RIJEČKE METROPOLIJE, "Poruka biskupa Riječke metropolije na početku školske godine 2002./2003.", u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, III (2002.), 5, str. 89-91.

51 BISKUPI RIJEČKE METROPOLIJE, "Godina duhovnih zvanja u Riječkoj metropoliji u povodu 200. obljetnice Senjskog sjemeništa", u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, VII (2006.), 5, str. 97-98.

zajedničkih nastojanja na ovom važnom području pastoralnog djelovanja. Ovaj je pothvat podrazumijevao cijeli niz događanja koja su se u Rijeci i Senju, ali i u drugim središtima u metropoliji, održavala kako bi se unaprijedilo djelovanje za duhovna zvanja na svim razinama crkvenosti u našim biskupijama. Ovaj je pothvat uključivao cijeli niz programa na području pastora duhovnih zvanja u metropoliji, a u istu tematiku te su pastoralne godine uokvireni i neki veći teološko-pastoralni i znanstveni skupovi u Rijeci od kojih se ističu: Teološko-pastoralni tjedan za svećenike i redovnike s područja metropolije koji je započeo 18. rujna 2006. u Rijeci na temu *Duhovni poziv danas*; znanstveni simpozij Teologije u Rijeci na temu *Mjesto i uloga Sjemeništa i Teologije u mjesnoj Crkvi nekad i danas* od 24. do 25. studenog 2006. U Senju su organizirani sljedeći važniji događaji ovom prigodom: 22. travnja 2007. Svečana akademija u klastru Senjskog sjemeništa, 23. travnja *Pogovor* o značenju sjemeništa i Bogoslovije u Senju, te istog dana svečana sv. misa zahvalnica. Ova su događanja bila iznimna prigoda za usklađenje i sustavnije djelovanje na području pastora duhovnih zvanja u cijeloj metropoliji, posebice s obzirom na djelovanje biskupijskih ureda za pastoral zvanja, čijem je povezanim i sustavnijem djelovanju bio usmjeren niz poticaja i inicijativa.⁵²

Pastoral braka i obitelji

Pastoral braka i obitelji jedno je od pastoralnih područja u odnosu na koje se može govoriti o vrlo izraženoj i vrlo jasno određenoj suradnji na metropolitanskoj razini od početka do danas. Iako se razina i intenzitet suradnje ne mogu okarakterizirati jednakima u svim vremenskim periodima od osnutka metropolije do danas, moguće je govoriti o važnim zajedničkim projektima, kao i poticajima koji su za ovo pastoralno područje dolazili iz Rijeke, a u koje je bio uključen širi krug pastoralnih djelatnika, teologa i suradnika s područja cijele metropolije i šire. Nekoliko je događaja obilježilo početak ovakva djelovanja, a nekoliko je bitnih inicijativa ostvarivano ili se i danas

⁵² Usp. *isto*, str. 99.

ostvaruje na metropolitanskoj razini s obzirom na obiteljski pastoral. Ovdje, jasno, uzimamo u obzir samo one inicijative koje su imale eminentno metropolitanski značaj.

Zaručnički tečajevi u Rijeci

Gledano kronološki, inicijativa koja će na širem planu ostaviti dubok trag u obiteljskom pastoralu u cijeloj metropoliji jesu zaručnički tečajevi, koje je u Rijeci na poseban način promicao dr. Marijan Valković.⁵³ Potaknut pozivima svećenika koji su često izražavali želju za organiziranim i sustavnim djelovanjem na području pastoralna braka i obitelji,⁵⁴ započeo je 1970. godine prvim tečajevima pripreme za brak u gradu Rijeci. Prvi je turnus održan u prostorijama Nadbiskupskog doma u Rijeci 1970. godine. U tom je razdoblju održano deset sastanaka dva puta tjedno, a broj polaznika popeo se do 100.⁵⁵ Na programu tečaja bile su razrađivane sve važnije teme iz područja braka i obitelji. Nakon 1980. godine tečaj se održavao u četiri turnusa (veljača, svibanj, rujan i studeni), po pet večeri, tijekom dva tjedna. Zadnje večeri održan je okrugli stol, na kojemu su bračni parovi imali priliku za iznošenje vlastitih iskustava. Važno je napomenuti ulogu timova uključenih u ovaj rad. Tim je sačinjavalo nekoliko stručnjaka: teolog, psiholog, liječnik, te bračni par. Tečaj se odvijao pod vodstvom stručne ekipe voditelja.⁵⁶ Takav će se model zadržati sve do 2000. godine, uz izmjenu voditelja i članova ekipe. Tečajevi će do danas ostati jednim od najznačajnijih segmenata pripreme za brak, a prema ustaljenim modelima odvijaju se u različitim središtima u metropoliji.

Teološko-pastoralni tečajevi u Rijeci na temu braka i obitelji

U sklopu govora o pastoralu braka i obitelji u Riječkoj metropoliji ne smije se zaboraviti ni dva važna Teološko-pastoralna tečaja

53 "Sjednice pastoralnih radnika grada Rijeke", u: *SVNRS*, I (1969.), 2., str. 82.

54 Viktor BURIĆ, "Pripravni tečaj za brak", u: *SVNRS*, II (1970.), 4., str. 108.

55 Marijan VALKOVIĆ, "Ljubav i brak. Pripravni tečaj za brak", u: *SVNRS*, III (1971.), 1., str. 22.

56 Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, "Tečaj o braku", u: *SVNRS*, XXI (1989.), 5., str. 129.

koji su u Rijeci održani na ovu temu. Prvi je održan još 1971. godine, i to od 21. do 23. lipnja. U okviru tog tečaja za svećenike prvi dan bio je posvećen temi obiteljskog apostolata.⁵⁷ Predavanja su održali isusovac o. S. Weissgerber iz Zagreba, te župnik M. Majstorović iz Slavenskog Broda. Važno je spomenuti i tribinu koja je u sklopu ovog događaja organizirana u vidu izmjene iskustava s područja obiteljskog pastoralala, a u kojoj je sudjelovalo desetak laika iz Zagreba i Slavenskog Broda (među njima supruzi, zatim liječnik, ekonomist, te nekoliko srednjoškolaca). Ovaj je važni događaj pokazao svu složenost obiteljskog pastoralala kod nas, ali i ukazao na mogućnosti koje postoje za njegov daljnji razvitak.⁵⁸ Posebnost je ovog događaja i u tome što su naznačeni konkretni načini unapređenja obiteljskog apostolata na području metropolije. »Ovogodišnji je riječki teološko-pastoralni tečaj ukazao na veliku korist i potrebu stimuliranja obiteljskog apostolata na svim razinama i oblicima (predbračni tečajevi, savjetovališta za brak, povezivanje bračnih parova osobito u manjim skupinama u svrhu međusobnog duhovnog pomaganja i zajedničkog rada u pastvi među obiteljima). Isto je tako istaknuto da je u nas, naročito u gradovima, skrajnje vrijeme da se formiraju kršćanski stručnjaci za obiteljska pitanja...«⁵⁹

Teme iz područja pastoralala braka i obitelji ponovno će biti glavni predmet XXXIII. Teološko-pastoralnog tjedna za svećenike, organiziranog na Teologiji u Rijeci od 25. do 27. lipnja 2001.⁶⁰ Tom prigodom održano je osam značajnih izlaganja s ovog pastoralnog područja. U sklopu tih predavanja obrađeni su bitni aspekti i dimenzije obiteljskog pastoralala. Valja naglasiti da je, pored ovih događaja, tema pastoralala braka i obitelji obrađivana u proteklom periodu na cijelom nizu drugih manjih događanja diljem metropolije.

57 Usp. "Teološko-pastoralni tečaj u Rijeci", u: *SVNRS*, III (1971.), 4, str. 94.

58 *Isto*.

59 *Isto*.

60 Radovi s toga važnog skupa objavljeni su u: *Riječki teološki časopis*, 10 (2002.), 1.

Obiteljska škola Riječke metropolije

Od pothvata koji na razini metropolije u okviru obiteljskog pastorala zauzimaju najvažnije mjesto u posljednje vrijeme svakako treba istaknuti *Obiteljsku školu Riječke metropolije*. Riječ je o pothvatu koji se ostvaruje od 2002. godine za područje cijele metropolije. Obiteljska škola ostvaruje se kao vikend program susreta za obitelji unutar kojih se na sustavan način djeluje na učvršćivanju i unapređenju obiteljskog zajedništva. Program se organizira jednom godišnje, i to u mjesecu listopada, a dosadašnji podaci pokazuju odziv od 80 – 90 obitelji (iako je 2008. godine broj obitelji koje su sudjelovale iznosio 109). Pored spomenutog treba istaknuti i vrlo kreativne programe čuvanja djece tijekom susreta i dječje radionice koje se pritom ostvaruju. U ovom segmentu uključeni su i apsolvanti studija predškolskog odgoja i razredne nastave, kao i diplomirani odgojitelji i učitelji.

Prva obiteljska škola održana je 2002. godine u Omišlju. Tema škole bila je *Obitelj pred suvremenim izazovima*. Škola je organizirana od strane Metropolijskog odbora za obitelj. Dogovoreno je da se ubuduće ovi pothvati ostvaruju jednom godišnje. Budući da je zbog malog broja prijavljenih sudionika iduće godine škola bila odgođena, druga obiteljska škola održana je na istom mjestu kao i prva, i to 2004. godine. Tema ove škole bila je *Obitelj i euharistija*. Obiteljska škola 2005. godine održana je također u Omišlju, s temom *Uloga razgovora u obitelji*. Tema škole 2006. godine bila je *Uloga molitve u obitelji*. Naredne, 2007. godine obrađivana je tema *Bračno sazrijevanje s Biblijom*.⁶¹ Godine 2008. škola je održana u Crikvenici, na temu *Obitelj – poziv i odgovornost*.⁶² Tema *Obiteljski rituali* obrađivana je na obiteljskoj školi 2009. godine.

61 Usp. "Obiteljska škola Riječke metropolije", u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, VIII (2007.), 4, str. 88.

62 Usp. "Obiteljska škola Riječke metropolije", u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, IX (2008.), 4, str. 88.

Znanstveni teološki skupovi metropolitanskog značenja

U Rijeci i drugim središtima u metropoliji u proteklom su se razdoblju održavali važni znanstveni teološki skupovi u povodu nekih bitnih obljetnica iz života Crkve na ovim prostorima, ali i u nekim drugim važnim prigodama. Iako su neki događaji već spomenuti u odlomku o crkvenim proslavama, i ovdje ističemo one najznačajnije kao što su događanja vezana uz obilježavanje 500. obljetnice *Prvotiska* Misala 1983. godine, zatim događanja vezana uz proslavu *Metodove godine* (1985./1986.), potom znanstveni simpozij u povodu 800. obljetnice osnutka Krbavske biskupije, održan u Rijeci 23. i 24. travnja 1986. godine. Kasnije će se održati više posebno značajnih znanstvenih skupova, a među njima se ističe znanstveni skup o temi *Visokog crkvenog školstva na području Riječko-senjske metropolije*.⁶³ Skup je održan 25. i 26. travnja 1997. godine u prostorijama Teologije u Rijeci, a obrađena su dva velika područja: *Visoko crkveno školstvo na području Riječke metropolije* i *Stanje i perspektive suvremenog crkvenog školstva u nas*. Plod je ovog skupa i važan zbornik koji na svojevrsan način sažima i ovjekovječuje ono što je učinjeno na tom značajnom području života naše Crkve.⁶⁴ Ovaj je skup organiziran u prigodi jedne izuzetno važne obljetnice: 190. obljetnice otvaranja Teološkog učilišta u Senju (1806.-1997.) i 50. godišnjice otvaranja Visoke bogoslovne škole u Rijeci (1947.-1997.). U nizu važnih događanja ne smije se zaboraviti ni ona koja su u Rijeci i Senju organizirana u povodu proslave 750. obljetnice pisma pape Inocenta IV. senjskom biskupu Filipu.⁶⁵ U niz značajnih znanstvenih skupova mora se ubrojiti i znanstveni simpozij Teologije u Rijeci na temu *Mjesto i uloga Sjemeništa i Teologije u mjesnoj Crkvi nekad i danas* od 24. do 25. studenog 2006., u sklopu događanja povodom proslave 200. obljetnice Senjskog sjemeništa. Potpuni

63 Usp. "Znanstveni skup na temu: Visoko crkveno školstvo u nas", u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, XXIX (1997.), 3, str. 73.

64 Ovaj zbornik korišten je i u ovome radu, a po sebi predstavlja vrlo dobar pregled onoga što je do sada učinjeno na području visokog crkvenog školstva na ovim prostorima, ali predstavlja u tom smislu i jasan pogled u budućnost.

65 Usp. Anton TAMARUT, "750. obljetnica pisma pape Inocenta IV. senjskom biskupu Filipu", u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, XXX (1998.), 2, str. 45.

pregled znanstvenih skupova svakako mora uključivati i Teološko-pastoralne tečajeve koji su o cijelom nizu važnih teoloških tema do sada održani u Rijeci, u organizaciji naše Teologije, odnosno neka-dašnje Visoke bogoslovne škole.

Osnutak Metropolitanskog pastoralnog instituta u Rijeci

Posljednja u nizu dosadašnjih inicijativa koja se iz sjedišta metropolije u Rijeci ostvaruje u korist svih naših biskupija jest inicijativa o osnutku i djelovanju *Metropolitanskog pastoralnog instituta*. Inicijativu je potaknuo riječki nadbiskup Ivan Devčić. Biskupi Riječke metropolije inicijativu su zdušno prihvatiti i ponudili i potrebne personalne i organizacijske mogućnosti u njihovim biskupijama kako bi se ova inicijativa što uspješnije ostvarivala. Metropolitanski pastoralni institut u Rijeci službeno je osnovan 15. rujna 2009. godine odlukom biskupa metropolije, a istom je prilikom odobren *ad experimentum* i statut Instituta. Dekretom nadbiskupa metropolita od 17. rujna 2009. godine imenovani su ravnatelj, predstojnik, te članovi vijeća Instituta koje čine svećenici predstavnici svake od četiriju biskupija metropolije, predstavnik Teologije u Rijeci, predstavnik župnika, te jedan laik kao predstavnik vjernika laika. Ova se crkvena ustanova upisuje u povijest sličnih ustanova koje su već djelovale u Rijeci, pri čemu u prvom redu mislimo na *Institut za teološku kulturu laika* koji je nekada djelovao pri Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci, zatim na *Pastoralni institut Riječko-senjske nadbiskupije* koji je u Rijeci djelovao nekoliko godina krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća, kao i na *Školu za stručno osposobljavanje župnih suradnika/animatora i doškovanje odgojiteljica u vjeri u predškolskim ustanovama* koja je prije nekoliko godina djelovala pri Teologiji u Rijeci i na čije se programe Institut dobrim djelom oslanja.⁶⁶

Među najvažnijim zadaćama ove nove metropolitanske ustanove svakako je permanentno obrazovanje svećenika Riječke me-

66 Usp. *Škola za stručno osposobljavanje župnih suradnika/animatora i doškovanje odgojiteljica u vjeri u predškolskim ustanovama* pri Teologiji u Rijeci – Područnom studiju Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Rijeka, 2004./2005.

tropolije. Na taj bi način ovaj Institut trebao odgovoriti i zahtjevu što ga crkveni dokumenti stavljaju pred biskupe da se upravo putem i ovakve ustanove pobrinu za permanentno obrazovanje svojih svećenika.⁶⁷ Također, bitna uloga Instituta bit će trajno obrazovanje vjernika laika, kako u općeteološkom pogledu tako i u smislu formiranja za pojedine crkvene službe i zaduženja koje oni mogu obavljati. Ne smije se zaboraviti ni vrlo važan segment praćenja društveno-kulturalnih kretanja i njihova utjecaja na život i djelovanje Crkve. Institut se u svome djelovanju u prvom redu oslanja na podršku Teologije u Rijeci, u čijoj zgradi djeluje, ali i na pomoć i suradnju biskupijskih ureda i povjerenstava za različita pastoralna područja u biskupijskim središtima biskupija Riječke metropolije. K tome treba dodati potrebu neizostavne suradnje sa župnicima i župnim zajednicama.

Prve inicijative koje je ova ustanova pokrenula odnose se upravo na doškolovanje i sustavno teološko obrazovanje vjernika laika. Ovaj proces odvija se u tri smjera, i to putem seminara za teološku kulturu laika, koji je namijenjen svim onim vjernicima koji se žele teološki obrazovati, tj. proći temeljno teološko obrazovanje; tu je zatim teološko-katehetski seminar za odgojiteljice u vjeri u predškolskim ustanovama, te teološko-katehetski seminar za pastoralne animatore i suradnike. Pored ovih inicijativa usmjerenih na teološko obrazovanje vjernika laika, Institut će se također uključiti u već postojeće programe permanentnog obrazovanja svećenika, ali i nastojati provoditi praćenje i istraživanje pastoralne i društveno-kulturalne situacije, i to različitim projektima i programima, kao i suradnjom s drugim crkvenim ustanovama.

Zaključak

Iako je nova metropolija osnovana u društveno-politički Crkvi nesklono vrijeme, od početka se bilježe zajednički pastoralni pothvati koji su doprinosili životu i djelovanju Crkve na ovim prostorima. U vrijeme komunizma nije bilo moguće očekivati značajnije ni organiziranije zajedničke pothvate na širem području metropolije

⁶⁷ Usp. KONGREGACIJA ZAKLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, IKA, Zagreb, 1994., br. 81, 91.

upravo zbog nesklonog društvenog ambijenta. No Crkva je i tada djelovala na način koji je bio provediv u tim okolnostima. S dolaskom demokracije i, posebice, po svršetku Domovinskog rata broj pothvata se povećao, a i sama njihova organiziranost i pastoralna bremenitost podignute su na veću razinu. Uglavnom se radilo o pothvatima prigodnog značaja u smislu obilježavanja važnih obljetnica iz povijesti ove crkvene pokrajine, kao i o pothvatima u smislu zajedničkih proslava većih svetkovina i o hodočašćima. Znanstveni teološki skupovi, zajedničko permanentno obrazovanje svećenika, te posebice obiteljski pastoral, pastoral mladih i duhovnih zvanja područja su na kojima se osjeća veći intenzitet međusobne pastoralne interakcije i koordiniranosti. Upravo bi se u tom smislu ubuduće trebalo posebice djelovati kako bi pastoral na ovim prostorima postao organiziraniji, koordiniraniji i povezaniji. Ono što posebice manjka jest zajedničko pastoralno programiranje na metropolitanskoj razini, i to na svim područjima pasterala. Jasno je da nije moguće izuzeti nadležnostima pojedinih biskupija i njihovih pastira ono što na njih spada; no moguće je i potrebno postići veću razinu i intenzitet zajedničkog programatskog pastoralnog djelovanja koje će biti na korist svim našim mjesnim Crkvama.

PASTORAL ACTIVITIES ENCOURAGED FROM THE CENTRE OF THE NEW METROPOLITAN ARCHDIOCESE OF RIJEKA

Summary:

The formation of the metropolitan archdiocese of Rijeka, is a turning point in the life of the Church in these regions. The goal of this restructuration was above all a better, more connected, efficiently coordinated pastoral activity involving the faithful from the archdiocese of Rijeka and Senj (presently the archdiocese of Rijeka and the diocese of Gospić and Senj), and from the dioceses of Krk and Poreč and Pula. Discussing the pastoral enterprises encouraged from the centre of the new metropolitan archdiocese of Rijeka, involves the mention of the common institutions at the service of all mentioned dioceses, as well as the discussion of the pastoral initiatives started from the centre of the archdiocese in Rijeka, but spreading to different fields of pastoral ministry, contributing and encouraging the pastoral ministry in the whole region. In this article, from the point of view of history and pastoral ministry, we discuss the activity and the importance of the mentioned institutions and initiatives, especially regarding the possible improvement of the present pastoral ministry, and the encouragement given from the past institutions for the future.

Key words: the metropolitan archdiocese, diocese, bishop, pastoral ministry, institution, initiative, venture.